

snabdeveni krpljama (Schneereifen), mačkama i planinarskim štapom. Francuski vojnici na Atlasu takođe upotrebljavaju krplje.¹⁴ To je ujedno i jedini dosada mi poznati podatak o upotrebi krpalja u Africi. Bilo bi veoma korisno kad bi se moglo saznati i utvrditi da li je do te primene krpalja došlo po ugledanju na tamošnje urođenike ili su i oblik i upotreba preneti iz Evrope, s Alpa ili Pirineja.

Za pitanje o poreklu i o kulturnom značenju krpalja važna je rasprava dr. George Montandon: *L'ogénése culturelle et la place de la culture ainuo* (*L' Ethnographie, Nouvelle serie, No 23, 1931, 129—137*), u kojoj je jedan naročit odeljak (str. 134) posvećen ainskim krpljama. Isto tako veoma je značajan izveštaj o predavanju koje je Montandon održao na sednici Etnografskog društva u Parizu od 18 aprila 1931. Opširan izveštaj je objavljen u istoj svesci, str. 189—193. Iz tih radova Montandonovih saznajemo još za neke oblasti u kojima ima krpalja: Kina i Kantabriske Planine. Montandon je,

¹⁴ Jaeger: Afrika 99.

inače, protiv shvatanja po kom bi krplje vodile poreklo samo iz jednog kulturnog kraja, po principu difuzionizma; misli da tu glavnu ulogu ima princip evolucije.

U raspravi gđice Košak nije dodirnuto pitanje otkuda onolika raznovrsnost tipova krpalja uopšte, a posebno kod nas, niti se razmatra njihov etnički značaj. Velika rasprostranjenost krpalja na raznim kontinentima, pa njihova velika raznovrsnost, dokaz su, na prvom mestu, njihove velike starine. Ne može biti sumnje da njihova upotreba vodi poreklo od davnih preistorijskih vremena, kada su se ljudi mnogo više bavili lovom. Na pitanje da li su krplje pronađene na jednom mestu pa se taj izum širio dalje, zaista teško da će se ikada moći odgovoriti, ali je verovatno da su se krplje u pojedinim oblastima samostalno razvijale i tako nastale brojne oblasne varijacije, osnovni tipovi, koji su se posle u migracijama i kulturnim pozajmicama izmešali, tako da je u pojedinim, često i malim, etničkim grupama (na pr. kod Aina, kod nas u Bosni i dr.) zastupljeno u isti mah po više tipova.

Dr. Mil. S. Filipović

IZ MUZEJA ZA UMJETNOST I UMJETNIČKI OBRT U ZAGREBU.

Tokom posljednjih godina, t. j. otkako je Muzej u rukama nove uprave, zbirke su nanovo inventirane, u mnogom preuređene, otvorena su nova odjeljenja: tekstilno, za pravoslavnu crkvenu umjetnost, za moderni umjetnički obrt; priprema se uređenje odjeljenja za grafičke i fotografske vještine, pridošle su nove nabavke i darovi, a pojedini predmeti objašnjeni su publici natpisima. U najskorije vrijeme bit će izdan »Vodič«.

Donosimo slike nekih najzanimljivijih novih tečevina muzeja, uz slijedeće podatke o njima i objašnjenja:

1) (Inv. br. 5595.) Ploča od ljevena željeza za oplatu kamina ili peći, sa prizorom oklopljena viteza na konju. Vel. 85×58.5 cm. Iz dvorca grofova Wurmbrandt u Ormožu.

Takva ploča nalazi se, među ostalima, na peći, sastavljenoj od ploča ljevena željeza, u dvorcu Seisenegg u Donjoj Austriji, koja je izljevna 1602. godine, djelomice iz starijih kalupa, u ljevaonici samostana Königsbronn u Würtembergu. (A. W. von Molthein u *Kunst- und Kunsthandwerk, XVII, 1914, str. 417, slika 76.*)

Prema tome i prema stilu samoga prizora, ploča iz Ormoža vjerovatno je izljevna negdje u Njemačkoj, u XVII. stoljeću, ili možda kasnije iz starog kalupa.

Takve su ploče kod nas velika rijetkost. U zbirci Arheološko-historijskog muzeja u Zagrebu nalazi se srodna željezna ploča s pri-

zorom Raspeća, izrađena oko godine 1500 u zapadnoj Njemačkoj. (Prof. V. Tkalcčić u »Vjesniku Hrvatskoga arheološkoga društva«, n. s., XIV, 1915-19, str. 196—204.)

2) (Inv. br. 4408.) Bogorodica s arhandelima. Tempera na drvu. Vel. 61×54 cm. Iz Hrvatskog Primorja. Darovale gđa Julijana Brunišmid, udova univ. prof. Dra. Josipa Brunšmida, iz njegove ostavštine, 1934 godine.

Desno dolje datum: 1782. Na donjem dijelu okvira natpis ćirilskim velikim slovima: RUKA GREŠNA — — — — DASKALoviČA OT BOGOM SPASAEMAGO MESTA RISNA. Na desnoj nadlaktici Bogorodice, kao uvezen u odjeću, natpis: ZLATO MI ODEJA.

Kako je dosad poznato, iz Risna potječe devet zografa Dimitrijevića. (Stanojević, Narodna Enciklopedija, pod Dimitrijevići.) Daskalović je možda sin Rafajla zvanog Daskal-Rafajlo, koji je radio sredinom 18 stoljeća.

3) (Inv. br. 6071.) Gabro Taller, Poklonstvo Sv. Triju Kraljeva. Ulje na platnu. Vel. 150×102 cm. Iz crkve Sv. Triju Kraljeva na Baniji u Karlovcu.

4) (Inv. br. 6072.) Gabro Taller, Poklonstvo pastira. Ulje na platnu. Vel. 155×106 cm. Iz crkve Sv. Triju Kraljeva na Baniji u Karlovcu.

Crkva Sv. Triju Kraljeva podignuta je godine 1760 troškom karlovačkog trgovca Michaela Tucibata, a uresio ju je slikar radio i u crkvi

1. Željezna ploča sa kamina u dvorcu grofova Wurmbrandt u Ormožu

2. Bogorodica s arhangjelima. Rad jeđnog zografa (Daskalovića) iz familije Dimitrijevića iz Risna, iz g. 1782.

i samostanu pavlinskoga reda u Kamenskom, a poznat je također kao dobar bakrorezac. (Kukuljević, Slovník, pod G. Daller. Lopašić, Oko Kupe i Korane, str. 141.)

Na ovim dvjema slikama iz Karlovca opaža se upliv kompozicija slika istoga sadržaja, koje je oko godine 1733—1735 izradio austrijski slikar Paul Troger. (Romanus Jacobs, Paul Troger, Wien, 1930, str. 128—129.)

5) (Inv. br. 5395.) Anton Cebej (Zebey), Sv. Magdalena. Ulje na platnu. Vel. 182×105 cm. Desno dolje, na knjizi potpis: 17 Antonius Zebey F. 70.

6) (Inv. br. 5396.) Anton Cebej (Zebey), Smrt Sv. Josipa. Ulje na platnu. Vel. 185×107 cm.

Lijevo dolje potpis: Ant: Zebey pinx: 1773.

Anton Cebej, jedan od najboljih slovenskih slikara baroka, rođen je 1722 godine u Ajdovščini, u vipavskoj dolini, u današnjoj talijanskoj Sloveniji, radio je naročito u Ljubljani, a umro je oko godine 1780. (France Stelè, Oris zgodovine umetnosti pri Slovenicah, str. 70, 76. Viktor Steska, Pregled naše umetnosti, Mladika, V, str. 61, 103. Viktor Steska, Slovenska umetnost, I, Slikarstvo, str. 93 ss.)

U crkvi Sv. Marije na Dolcu u Zagrebu nalazi se na prvom oltaru desno od zapadnog ulaza slika Sv. Triju Kraljeva sa potpisom: Ant. Zebey pinx: 1770. U toj crkvi postavljeni su godine 1768—1772 novi oltari, a vizita iz godine 1779 u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu, spominje na prvom oltaru desno

3. Gabro Taller, Poklonstvo Sv. Triju Kraljeva (iz crkve na Baniji u Karlovcu)

4. Gabro Taller, *Poklonstvo pastira* (iz crkve na Baniji u Karlovcu)

(opisni list iz knjige: "Katalog slika iz crkve na Baniji u Karlovcu")

5. Anton Zebey (1722.— ca. 1780.), *Sv. Magdalena*. (Iz ostavštine S. Bergera)

6. Anton Zebeý (1722. — ca. 1780.), *Smrt Sv. Josipa*. (Iz ostavštine S. Bergera)

od ulaza sliku Sv. Triju Kraljeva, na drugom oltaru sliku Sv. Josipa, a ovome nasuprot t. j. na drugom oltaru lijevo od ulaza sliku Sv. Marije Magdalene, pa budući da razmjeri slika u Muzeju za umjetnost i umjetnički obrt u Zagrebu odgovaraju razmjerima okvira tih oltara, to su te slike bez sumnje tako stajale do godine 1908, kada su zamijenjene novima. (Ove podatke dao je upravi Muzeja g. Franjo Buntak, upravnik Gradskog muzeja u Osieku, a rodom Zagrepčanin, koji izrađuje doktorsku disertaciju o crkvi Sv. Marije na Dolcu u Zagrebu.)

Objekti slike došli su u Muzej iz ostavine g. S. Bergera u Zagrebu, darom Kr. Banske uprave Savske banovine.

Zanimljivo je, da je godine 1774 Cebej naslikao veliku sliku sa istim prizorom Smrt Sv. Josipa za svoje rodno mjesto Ajdovščinu (Zbornik U Z D, 123, 78.)

PUBLIKACIJE

Vodnik po zbirkah Narodnega muzeja v Ljubljani. Kulturno-zgodovinski del. Ljubljana 1931. Izdal in založil Narodni muzej v Ljubljani.

Muzeji nisu samo čuvarnice i spremišta predmeta izloženih za gledanje nego ustanove, koje služe kako strogoj nauci tako i prosvjećivanju širih slojeva. Ovaj posljednji svoj zadatak vrše — ili bi barem morali da vrše — upućivanjem u značenje predmeta svojih zbiraka putem naročitih predavanja, napose putem stručnih vođenja stručnog muzejskog osoblja ili pojedinih stručnjaka izvan muzeja. Drugi je način tumačenja posredstvom natpisa uz predmete ili pomoću naročitih opsežnijih ili manjih priručnih kataloga, knjižica t. zv. vodiča, koji zamjenjuju živu riječ, a često su providjeni slikama izložaka.

Dok je prvi način i od drugog samo način s natpisima provediv redovno uvijek, gdje ima dovoljno raspoloživih stručnih sila, to je način sa katalogima-vodičima gotovo svagda vezan stalno smještenje, — barem za relativno dugo vrijeme, — izložaka u pojedinim dvoranama i pojedinim vitrinama. Gdje takvo smještenje nije provedivo, a to je tamo gdje muzeji nemaju dovoljno prostorija, to se tamo i njihove uprave teško odlučuju na troškove i posao za kataloge-vodiče, koji za najkraće vrijeme moraju postati antikvirani. A da se u takvom slučaju što više izbjegne brzom zastarivanju »vodiča« te da se publici ipak dade prilika, da se upozna sa muzejskim zbirkama, to se pribjegava onakvom obliku vodiča, kojim se više manje sumarno opisuju i tumače te zbirke, a ne navodi se tačno smještenje pojedinih predmeta. Dakako da takovi vodiči ne mogu zadovoljiti brzom snalaženju publike u zbirkama, ali ipak dobro služe svrsi prosvjećivanja, pretpostavivši da su pregledno i sistematski sastavljeni.

Naši muzeji, koji su poradi nedovoljnih i nezgodnih svojih prostorija većinom više magazini nego muzeološki ispravno uređene zbirke, stalnu muku muče, kako da udovolje pitanju obavještanja posjetnika o izlo-

ženim predmetima. Stalno vođenje po muzejima uz stručno tumačenje nije provedivo, jer za to nema nijedan naš muzej dovoljno sila. (U pojedinim američkim muzejima postoji čitav niz posebnih pedagoški izobrazbenih stručnih sila naročito za takav muzejski posao!) Tumačenje isključivo pomoću natpisa teško je provedivo uopće naročito iz estetskih razloga, jer natpisi ponajviše slabe estetski dojam uređenja, a kad su predmeti silom prilika odviše »nagruvani« jedan do drugoga, kako je to kod većine naših muzeja, tad bi natpisi upravo »zagušili« izložke. Toga radi je moguće upotreba natpisa samo za veće skupine pojedine kategorije predmeta kao i za pojedinačne osobito važne objekte. Istovremeno uz takovu suzdržljivost kod upotrebe natpisa sumarni katalogi-vodiči danas su većinom još najpodesniji oblik, kojim mogu naši muzeji vršiti jedan dio svoje važne kulturne zadaće.

Uzoran te vrste vodič izdala je uprava Narodnega muzeja (bivšega Deželnege muzeja) u Ljubljani za njegove kulturno-historijske zbirke povodom stogodišnjice njegova osnutka (1831. god.), a pod redakcijom njegova direktora Dra Josipa Mala.

Iz uvodnog opsežnog »Zgodovinskog pregleda«, iz pera Dra J. Mala, o postanku i razvoju toga muzeja dobiva se jasan uvid u velike teškoće, uz koje se je on postepeno dovinuo do današnjega svoga značenja. I da nije bilo idealističke žilave ustrajnosti pojedinih kulturnih lica, kako iz narodnih tako i iz redova naklonih Austriji ove bi teškoće već u zametku urodile bile negativne plodom, što bi svakako prijalo bilo bivšoj bečkoj centralnoj vlasti. Ali stvaralački duh Valvasorov, taj genius loci Kranjske, kao da je stalno bodrio sve te poznate i nepoznate pregaoce, da konačno uspiju ostvariti »Deželni muzej«, za koji bi se moglo reći, da je materijalna, zorna i proširena interpretacija njegova besmrtnog djela »Die Ehre des Herzogthums Krain«.

Iza historijskog pregleda slijedi od R. Ložara opis i tumač arheološke zbirke,